
HYRJE

COMARC/B, formati i lexueshëm nga makina për përshkrimin dhe shkëmbimin e të dhënave bibliografike në sistemin COBISS, bazohet në formatin UNIMARC për të dhënat bibliografike, i cili është një standard ndërkombëtar dhe deri në mars të vitit 2003 e ka zhvilluar IFLA's Universal Bibliographic Control and International MARC Programme (UBCIM) me seli në Deutsche Bibliothek, Frankfurt am Main. Programi UBCIM u mbyll në mars të vitit 2003 dhe National Library of Portugal (NLP) mori përsipër zhvillimin e mëtejshëm të formatit UNIMARC.

Përveç fushave/nënfushave standarde të formatit UNIMARC, formati për të dhënat bibliografike COMARC/B përmban një numër karakteristikash specifike të strukturës së regjistrimeve bibliografike në sistemin COBISS.

Përveç formatit COMARC/B, në sistemin COBISS përdoren edhe dy formate të tjera: formati për koleksionet e bibliotekës COMARC/H dhe formati për të dhënat e njësuara COMARC/A, për të cilët ekzistojnë manuale të veçanta.

Gjatë zbatimit të formatit UNIMARC në sistemin COBISS, fillimisht është përdorur manuali *Priručnik za UNIMARC* (Përshtatja në gjuhën serbo-kroate e *Manualit UNIMARC*, 1987). Ky manual është përkthyer dhe përshtatur në vitin 1989 nga Biblioteka Kombëtare dhe Universitare në Zagreb dhe në të njëjtin vit ai u përkthye në sllovenisht (*Priručnik za UNIMARC*) nga Biblioteka Kombëtare dhe Universitare, Lubjanë.

Krahas zhvillimit të funksioneve të reja në sistemin COBISS, ishte e nevojshme që formati UNIMARC të plotësohej me fusha dhe nënfusha të reja, gjë e cila çoi në zhvillimin e formatit COMARC/B. Fillimisht u botuan udhëzimet për Serialet si pjesë përbërëse e bazës së të dhënave bibliografike (katalogut) të Jugosllavisë (projekt-dokument), në Maribor, më 18 dhjetor 1990.

Në vitin 1991 vazhdoi përgatitja e formatit COMARC/B për monografitë, disertacionet dhe serialet, ndërsa më vonë edhe me një numër përditësimesh të tjera.

Në vitin 1994 u mor vendimi për bashkimin e udhëzimeve për lloje të ndryshme të materialeve në një format të vetëm bibliografik – COMARC/B. Për përgatitjen e manualit për formatin COMARC/B u siguria leja nga Programi UBCIM i IFLA-s për të përdorur pjesë nga përkthimi i botimit të dytë të *UNIMARC Manual. Bibliographic Format* (UBCIM Publications – New Series, Vol. 14, 1994).

Përmirësimi i manualit *COMARC/B Formatit për të dhënat bibliografike*, i cili do të përfshijë të gjitha udhëzimet e nevojshme nga *UNIMARC Manual* dhe të gjitha karakteristikat e sistemit COBISS, është bërë hap pas hapi.

Fushat/nënfushat janë transferuar tërësisht nga moduli "Disertacionet" në strukturën e integruar të botimit *COMARC/B*, ndërsa moduli "Serialet" do të transferohet gradualisht. Karakteristikat e një niveli bibliografik dhe të një lloji të materialit janë shpjeguar në fushat/nënfushat e veçanta, si dhe janë të përfshira edhe udhëzimet e duhura nga *UNIMARC Manual*. Deri tani janë transferuar të gjitha fushat nga blloqet 0XX, 1XX, 2XX, 3XX dhe 4XX, ndërsa nga blloqet e tjera disa fusha të caktuara.

Në përditësimet në vazhdim, në manualin *COMARC/B* do të përfshihen vetëm fushat/nënfushat, të cilat përdoren në sistemet COBISS.

Fushat, nënfushat, kodet dhe treguesit, të cilët nuk ndodhen në UNIMARC, por ndodhen në COMARC janë identifikuar me një yllth "*". Fushat, nënfushat, kodet dhe treguesit, të cilët janë hequr janë identifikuar me dy yllthe "**".

Formati COMARC/B i është përshtatur sistemit të përbashkët të katalogimit COBISS, i cili përshkruhet në manualin *COBISS3/Katalogimi*.

Për shënimin e të dhënave në sistemin e përbashkët të katalogimit përdoren maskat për shënimin e të dhënave, të cilat përmbajnë fushat dhe nënfushat e përdorura më shpesh gjatë shënit të të dhënave në një nivel të caktuar bibliografik. Fushat e tjera përdoren vetëm nëse janë të parapara në modelin e direktorisë së maskës së caktuar.

Ekzistojnë këto maska për shënimin e të dhënave: M – monografi, K – burime në vazhdim, Z – koleksione, A – artikuj dhe pjesë të tjera përbërëse si dhe N – materiale jolibra.

Fushat përcaktohen me një varg prej tre numrash, ndërsa nënfushat me një shkronjë ose numër. Njësia më e vogël e informacionit, që njihet nga programi, është nënfusha (gjatë kërkimit, shfaqjes), apo elementi i nënfushës në formatin për të dhënat e koleksioneve të bibliotekës COMARC/H.

Disa fusha kanë vlera të përcaktuara të treguesve, që zakonisht përcaktojnë mënyrën e shfaqjes. Në disa raste fushat dhe nënfushat janë të përsëritshme.

Lista e të gjitha fushave dhe nënfushave, të cilat përdoren për momentin, ndodhet në *Shtojcën A*.

Shenjat e pikësimit midis fushave dhe nënfushave zakonisht nuk shënohen, sepse ato vendosen në mënyrë automatike. Një përshkrim i shenjave të pikësimit, të përcaktuara nga ISBD-ja, paraqitet në *Shtojcën B*.

Në *Shtojcën C* janë përshkruar indekset për kërkim, që përdoren në sistemin e përbashkët të katalogimit COBISS.

Monografitë në disa vëllime janë përshkruar në *Shtojcën D*.

Tabela e shenjave më të shpeshta matematikore dhe shenjave të tjera të veçanta, që shfaqen në tituj, shënimin dhe shpjegimi i tyre në fushën 200 dhe në fushat e tjera, është dhënë në *Shtojcën E*.

Të gjitha karakteristikat, që kanë të bëjnë me bibliografitë në sistemin COBISS nga marsi i vitit 1996, janë përshkruar në *Shtojcat F.1–F.8*.

Shtojca G përmban listën e kodeve të numrave të KDU-së të caktuara për kërkimin uniform në sistem (nënfusha 675c).

Kodet për llojin e autorësisë me përkufizimet e tyre paraqiten në *Shtojcën H*.

Në *Shtojcën I* janë paraqitur udhëzimet për katalogimin përmbledhës të materialeve. Është përshkruar mënyra e shënit të të dhënave në fusha të veçanta të regjistrimeve përmbledhëse. Gjithashtu, janë dhënë shembujt e fushave të veçanta dhe regjistrimeve të plota.

Në manual janë paraqitur dy lloj shembujsh në fushat e veçanta. Shembujt, që nuk janë identifikuar në mënyrë të veçantë, janë marrë nga *UNIMARC Manual. Bibliographic Format*. Ata janë përgatitur në gjuhë të ndryshme dhe sipas rregullave të ndryshme të katalogimit. Për këtë arsye jo gjithmonë përshtaten me praktikën tonë të katalogimit. Me një yllth "*" janë identifikuar shembujt e shtuar sllovenë si dhe shembujt nga bibliotekat e tjera, të përfshira në rrjetin COBISS.Net. Këta të fundit përmbajnë edhe shenjën COBISS.net.

Në zhvillimin e formatit COMARC/B kanë marrë pjesë ekspertë nga institucione të ndryshme, të cilët ende kontribuojnë me sugjerimet e tyre dhe për këtë ne i falenderojmë në mënyrë të veçantë. Në këtë fazë të zhvillimit, nuk ka qenë e mundur të zbatohen të gjitha sugjerimet, për këtë arsye me to do të merremi në të ardhmen.

Lusim, të gjithë përdoruesit e këtij manuali, që me sugjerimet e tyre të ndihmojnë në përmirësimin e zgjidhjeve të realizuara deri tani.